

Maak van signaleren kindermishandeling teamwork

Het niet kunnen of durven signaleren van kindermishandeling kan grote gevolgen hebben voor de ontwikkeling en de gezondheid, nu en later. Maar wat als je het mis hebt? Afwachten is geen verstandige optie. 'De Signalenwijzer' biedt uitkomst. Het spel helpt professionals en vrijwilligers om woorden te geven aan onderbuikgevoelens.

Ted Kloosterboer

Onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut¹ laat zien dat kinderen die opgroeien in een structureel onveilige thuissituatie gemiddeld met 74 geweldsincidenten per jaar te maken hebben. In het licht van deze feiten is het signaleren en vervolgens stappen zetten om de juiste hulp en ondersteuning te bieden van levensbelang.

Kwetsbaar proces

Maar waar te beginnen? Het signaleren van kindermishandeling is bijna voor iedereen een ingewikkeld en kwetsbaar proces. Wanneer je als professional met heel jonge kinderen werkt, wordt het vaak als nog ingewikkelder ervaren. Neem alleen al het feit dat baby's, peuters en kleuters veelal niet voldoende talig zijn om zelf verbaal signalen af te geven. Toch is het cruciaal dat zij zo snel mogelijk hulp krijgen indien er sprake is van een onveilige of gewelddadige thuissituatie. Alleen door vroeg in te grijpen kunnen

'Realiseer je dat een onderbuikgevoel géén signaal is, maar dit wel kan zijn'

we immers de schadelijke gevolgen van de mishandeling zoveel mogelijk beperken.

Onderbuikgevoel

Het signaleren van kindermishandeling begint vaak met het zogenaamde onderbuikgevoel. Een vaag besef dat er 'iets' niet goed is, maar waar je als professional niet je vinger op kunt leggen. Het is belangrijk om je te realiseren dat een onderbuikgevoel géén signaal is, maar dat de reden van het ontstaan van dit gevoel wel een signaal kan zijn. Daarom is het essentieel

te leren het onderbuikgevoel concreet te maken. Daar kunnen collega's bij helpen. Namelijk door elkaar te bevragen over waarom je je ongerust maakt over de veiligheid van een kind. Heeft het te maken met het uiterlijk van het kindje? Of met hoe het beweegt? Of hoe de ouder met het kindje omgaat? Of? Heel concrete vragen helpen om woorden te vinden en meer zicht te krijgen op het onderbuikgevoel.

Aandachtspunten

Om te kunnen signaleren bij zeer jonge kinderen zijn de volgende zaken belangrijk:

- Als professional moet je kennis hebben van de verschillende ontwikkelingsstadia van het kind. 'Afwijkingen' in de ontwikkeling zijn een signaal. Een signaal dat kan duiden op verschillende oorzaken, waaronder een fysieke c.q. mentale aandoening of een onveilige thuissituatie.
- Als professional moet je je heel bewust zijn dat kindermishandeling ook voorkomt in jouw werkomge-

ving. Dit klinkt misschien als een open deur, maar zonder dit bewustzijn is signaleren bijna onmogelijk. We zijn nu eenmaal heel beperkt in onze waarneming en zien pas iets als we weten dat het er is. Gedrag is een heel belangrijk signaal. Niet alleen het gedrag van het kind, maar ook het gedrag van de ouders en hoe men binnen het gezinssysteem met elkaar omgaat. Plus hoe de gezinsleden zich tot de buitenwereld verhouden. Hoe reageert het kind bijvoorbeeld op de ouders? Hoe reageren de ouders op elkaar? Hoe is de interactie van de ouder met jou als professional? Hoe is de interactie van het kind met andere kinderen?

Je doet het niet alleen

Het signaleren van kindermishandeling en huiselijk geweld is een proces waarbij iedereen een rol speelt die bij het kind en het gezin betrokken is. Elke betrokkene bij het gezin heeft een stukje informatie. Door deze informatie

bij elkaar te leggen, ontstaat er een beter beeld van de situatie. Via overleg kunnen professionals elkaar ondersteunen in het zo objectief mogelijk naar de casus kijken. Vervolgens kan er gezamenlijk besloten worden of er vervolgstappen nodig zijn.

Signalenwijzer

Om van het signaleringsproces meer teamwork te maken heeft Stichting Praat in samenwerking met Spelpartners² de Signalenwijzer ontwikkeld. Dit spel is een hulpmiddel om met elkaar in gesprek te gaan over het signaleren. Het doel van het spel omvat een aantal aspecten:

Woorden geven aan onderbuikgevoel

Zoals eerder genoemd is het woorden kunnen geven aan het onderbuikgevoel uitermate belangrijk. De waarneming moet geconcretiseerd worden: wat is het precies wat is opgevallen? Aan de slag gaan met de methodiek van de

Signalenwijzer helpt om samen woorden te geven aan het onderbuikgevoel.

Informatie in een vroeg stadium met elkaar delen

Het delen van alle informatie binnen een team helpt om tot een goed inzicht te komen over een casus. Verschillende personen, vaak ook in verschillende functies, zien de kinderen/gezinnen immers vaak in verschillende situaties. Dat levert allemaal informatie op. Wanneer deze puzzelstukjes bij elkaar gelegd worden, ontstaat er een completer beeld van de gezinssituatie. Hoe eerder deze uitwisseling plaatsvindt, hoe eerder duidelijkheid ontstaat. En dat zorgt ervoor dat er eerder gehandeld kan worden. Dit vergroot de kans dat de gevolgen van de mogelijke mishandeling verkleind kunnen worden.

Ervaren dat iedereen vanuit het eigen referentiekader kijkt

Wat bijna iedereen wel weet, is dat elk mens vanuit zijn eigen referentiekader

kijkt. Dit weten speelt zich vaak op een onbewust niveau af. De invloed van bijvoorbeeld eerdere ervaringen, zowel vanuit de opvoeding als vanuit het milieu waarin men verkeert, wordt vaak enorm onderschat. Met de methodiek van de Signalenwijzer wordt zichtbaar gemaakt dat die invloed groot is en dat er op verschillende manieren wordt gekeken.

Objectief naar een casus kijken.

Door te ervaren dat iedereen vanuit het eigen referentiekader kijkt en oordeelt, wordt ook zichtbaar en voelbaar dat niemand objectief observeert. Wanneer mensen zich dit bewust worden, kunnen zij elkaar ondersteunen in het meer objectief kijken naar een situatie. Daarvoor is het noodzakelijk dat collega's elkaar gaan bevragen. Bijvoorbeeld: Waarom vind je dat? Of: Wat heb je feitelijk gezien of gehoord? Meer objectiviteit zorgt voor minder aannames en (voor)oordelen.

Werken met de Signalenwijzer

Dit zeer laagdrempelige spel wordt gespeeld in teamverband. Vijf voorbeeldcasussen helpen je op weg om de methodiek goed toe te kunnen passen.

Het spelbord wordt in het midden gelegd. Op het spelbord is een schaalverdeling zichtbaar die gaat van 'Helemaal Fout' naar 'Niks aan de hand'. Eén van de teamleden is gespreksleider en leest één van de voorbeeldcasussen voor. De anderen schrijven mee met wat hen opvalt. Dit kunnen zowel negatieve als positieve opvallende dingen zijn. We noemen dat liever geen signalen, omdat niet alles wat opvalt ook een signaal is. Vervolgens schrijven de deelnemers alles wat hen is opgevallen op een post-it en plakken dit op het spelbord. Hierbij maken zij een weging over de ernst van wat hen is opgevallen. Alles wat is opgeschreven wordt apart gewogen.

'De Signalenwijzer maakt van het signaleren van kindermishandeling teamwork'

Wanneer iedereen alle post-its op het spelbord heeft geplakt, gaat men met elkaar in gesprek over zaken als:

- Wat is iedereen opgevallen?
- Zitten daar verschillen in en zo ja hoe ontstaan die?
- Hoe heeft iedereen de opgevallen zaken gewogen?

Door het gesprek wat ontstaat komen er nieuwe inzichten, aannames en oordelen op tafel. Het bespreken hiervan helpt om een meer compleet en objectief beeld van de casus te krijgen. Bij de voorbeeldcasussen horen tien kaartjes die uitleg geven over de verschillende signalen. Eenmaal bekend met de werkwijze kun je met behulp van deze methodiek eigen casussen bespreken.

Omgaan met onzekerheden

Als het gaat om het signaleren van kindermishandeling hebben veel professionals behoefte aan zekerheid. Vooral ook omdat de gevolgen van fouten of misinterpretaties voor kinderen en ouders enorm groot kunnen zijn. Helaas is kindermishandeling een bijzonder complex onderwerp waarin talloze factoren meespelen. En waarbij heel weinig vast ligt.

Jaarlijks worden in Nederland 119.000 kinderen mishandeld en eigenlijk zijn er net zoveel manieren waarop kinderen dit laten zien. Kijk maar naar de verschillende signaleringslijsten³ waarop ongeveer elk gedrag wat een kind kan hebben, staat vermeld. En zelfs de definitie van wat kindermishandeling is, geeft geen eenduidig antwoord.

Met de methodiek van de Signalenwijzer kunnen professionals leren met deze onzekerheden te werken. En met elkaar, in teamverband, op een objectieve manier juist die vragen te stellen die uiteindelijk helpen om de situatie binnen een gezin beter in beeld te krijgen. Zo leren zij dus om niet alleen vanuit een definitie of vanuit een signalenlijst naar een casus te kijken, maar vooral om zelf op onderzoek uit te gaan. ●

Bij dit artikel horen 3 referenties; deze zijn op te vragen via een mail aan vroeg@dgcommunicatie.nl

Ted Kloosterboer (ted@stichtingpraat.nl) is directeur van Stichting Praat. Vanuit haar ervaringsdeskundigheid heeft zij zich ontwikkeld tot de initiator van tal van activiteiten die steeds tot doel hebben kindermishandeling in al haar facetten onder de aandacht te brengen en bespreekbaar te maken. Hiervoor is zij in 2021 onderscheiden met de Van Dantzig-Penning.

Bestellen

De Signalenwijzer kost € 49,95, maar voor lezers van VROEG € 44,- (10% korting!). Bestellen kan via de webshop van Spelpartners: spelpartnershop.nl